

HOLOKAUST

Międzynarodowy Dzień Pamięci
o Ofiarach Holokaustu

27 stycznia

<https://youtu.be/fCs5WjrkJaE>

KL Auschwitz

Obóz Auschwitz został założony przez Niemców w 1940 r. **Od 1942 r. stał się on największym miejscem zagłady europejskich Żydów.** W ciągu niespełna 5 lat istnienia w Auschwitz zginęło - jak szacują historycy - od 1 do 1,5 miliona ludzi. Wśród nich większość, czyli ok. 1-1,35 mln stanowili Żydzi. Drugą pod względem liczebnym grupą byli Polacy ok. 70-75 tys., trzecią Cyganie – ok. 20 tys. Ponadto zginęło w obozie ok. 15 tys. radzieckich jeńców wojennych i 10-15 tys. więźniów innych narodowości (m.in. Czesi, Białorusini, Jugosłowianie, Francuzi, Niemcy i Austriacy). Ze względu na rolę, jaką obóz Auschwitz odegrał w realizacji hitlerowskich planów zagłady, stał się on znanym na całym świecie symbolem hitlerowskiego ludobójstwa, w szczególności zagłady Żydów.

/Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau/

6 mln ofiar Holokaustu

„Mówić o Holocauście w kategoriach liczb – sześciu milionów – a tak zazwyczaj się czyni, to bezwiednie odczułowiczka jego ofiary i trywializować tragedię, która była przecież tragedią głęboko ludzką. Liczby czynią z ofiar anonimową masę pozbawioną duszy, ciał, odbierają im indywidualność właściwą każdej istocie ludzkiej. Każdy z nas, którzy przeżyli Zagładę, ma swoją własną historię – wartą opowiedzenia już choćby dlatego, że personalizuje ona to doświadczenie, nadaje mu ludzką twarz.”

/Thomas Buergenthal, *Dziecko szczęścia – wspomnienia z getta w Kielcach, KL Auschwitz, marsz śmierci, obóz w Sachsenhausen/* amerykański sędzia Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości w Hadze.

Ichhak Kacnelson, „Pieśń o zamordowanym żydowskim narodzie”, tłum. Jerzy Ficowski

„Ukaż się, mój narodzie, zjaw się, wyciągnij ramiona
Z głębokich dołów, tych, któreś po brzegi wypełnił sobą
Warstwą na warstwie pokrytą wapnem i żrem spaloną -
Powstań! I wychodź z najgłębszych pokładów swojego grobu!

Przybądźcie tu z Sobiboru, z Treblinki i Oświęcimia,
Z Bełżca nadejdźcie, i z Ponad, skądkolwiek, z daleka i z bliska,
Z milczącym wołaniem o pomoc i z otwartymi oczyma
Przybądźcie tu do mnie zewsząd, z mchów zgniłych, z głębi bagniska!”

[...]

Nie ma ich już! Nie pytajcie za oceanem, z daleka
O Kasryłówkę, Jehupec Szolema Alejchema!...
Niech nikt nie szuka Menchem Mendlów ni Tewje Mleczarzy,
Szlojme Bogaczy ni Motke Ganewów. Bo ich już nie ma.

Oni prorokom podobni, jak Izajasz, Jeremiasz,
Ezechiel, Jozue, Emos - Pięcioksiąg ich chwałę ogłasza!
Oni wypłaczą smutki, jak Bialik, prawdę wystowią,
Jak Szolem Alejchem umiał, jak z księgi Szaloma Asza.”

„Pieśń o zamordowanym żydowskim narodzie” Ichhaka Kacnelsona to wstrząsający poemat łączący w sobie elementy autobiograficznej opowieści, relacji historycznej i żałobnego trenu, będący jedną z najoryginalniejszych relacji świadka Holocaustu. Kacnelson stracił w warszawskim getcie żonę i dwóch synów, z trzecim synem po powstaniu w getcie, ukrywał się po „aryjskiej” stronie. Wpadli w Hotelu Polskim, z którego zostali wywiezieni do obozu we francuskim Vittel, gdzie powstała „Pieśń...”. Kacnelson i Cwi zostali zamordowani w Auschwitz w maju 1944 r.

Utwór powstał w okresie między 3 października 1943 r. a 18 stycznia 1944 r. Utwór został zakopany przez Kacnelsona w butelce na terenie obozu, tuż przed deportacją poety do obozu w Drancy i wydobyty przez Miriam Novitch w momencie wyzwolenia obozu przez aliantów 12 września 1944 r.

Dzieło składa się z 15 pieśni, stanowiących historię zagłady narodu żydowskiego i jego swoisty testament. „Pieśń...” została przetłumaczona na wiele języków, m.in. angielski, niemiecki, francuski, hiszpański, włoski, rosyjski, węgierski, japoński.

Wojna na Wschodzie. *Einsatzgruppen* – oddziały specjalne Policji Bezpieczeństwa i SD *Endlösung der Judenfrage* – „ostateczne rozwiązanie kwestii żydowskiej”

1 czerwca 1941 r. Heydrich na odprawie dla dowódców grup operacyjnych poinformował, że „Żydzi we wschodzie” są „intelektualnym rezerwuarem bolszewizmu” i „zdaniem Fuhrera” należy ich zlikwidować.

22 czerwca 1941 r. za armiami Wehrmachtu na froncie wschodnim pojawiły się cztery zmotoryzowane grupy policyjne *Einsatzgruppen* (A,B,C,D).

Do najbardziej znanych miejsc masowych egzekucji ludności żydowskiej należą: **Babi Jar pod Kijowem** (29-30 IX 1941) – **rozstrzelano 33 771 Żydów**, Ponary pod Wilnem – ok. 65 tys. Żydów.

Łącznie na terenach wschodniej Polski, Litwy, Łotwy, Estonii, Białorusi i Ukrainy zamordowano blisko 1 mln 250 tys. Żydów.

Wraz z rozpoczęciem wojny z ZSRR (22 czerwca 1941), która w planach niem. miała być wojną eksterminacyjną, zdecydowano o „ostatecznym rozwiązaniu kwestii żydowskiej”. Pełnomocnikiem ds. „rozwiązania kwestii żydowskiej” został marszałek Rzeszy Herman Goring, który 31 lipca 1941 r. polecił Obengruppenfuhrerowi i generałowi policji Reinhardowi Heydrichowi opracowanie szczegółowego planu jej realizacji. Wykonanie zadania przypadło SS, a kierownictwo organizacyjne miało spoczywać w rękach gestapo.

Koordinacji działań poświęcono międzyresortową konferencję zorganizowaną przez Główny Urząd Bezpieczeństwa Rzeszy (RSHA), która odbyła się **20 stycznia 1942 r. w Wannsee pod Berlinem**.

20 stycznia 1942
Berlin – Wannsee
Protokół konferencji
w Wannsee (fragment)

„W przebiegu realizacji ostatecznego rozwiązania europejskiej kwestii żydowskiej zostanie wziętych pod uwagę 11 milionów Żydów.”

W tym w Generalnym Gubernatorstwie 2 284.00 Żydów.

Ustalenia konferencji stały się podstawą do masowych deportacji ludności żydowskiej do ośrodków zagłady zlokalizowanych na okupowanych ziemiach polskich oraz do dalszej rozbudowy aparatu ludobójstwa.

Akcja Reinhard – kryptonim „ostatecznego rozwiązania kwestii żydowskiej” w Generalnym Gubernatorstwie

Do realizacji zaplanowanej akcji przystąpiono wiosną 1942 r., likwidując getta w GG i mordując Żydów w ośrodkach natychmiastowej zagłady, nazywanych również fabrykami śmierci.

Od marca do lipca 1942 r. uruchomiono trzy ośrodki natychmiastowej zagłady: Bełżec, Sobibór i Treblinka II (usytuowane wzdłuż rzeki Bug, w pasie przygranicznym GG, w pobliżu niewielkich stacji kolejowych w sporej odległości od większych miast – Niemcy liczyli na ukrycie masowej zbrodni).

Miejsca realizacji akcji: oprócz istniejącego już od zimy 1941 r. ośrodka zagłady w Chełmnie nad Nerem powstały kolejne: Treblinka II, Sobibór i Bełżec oraz wyznaczone do tego celu części obozów koncentracyjnych w Auschwitz-Birkenau i na Majdanku.

Obóz zagłady w Bełżcu – marzec – grudzień 1942

Obóz zagłady w Sobiborze – maj 1942 – sierpień 1943

Obóz zagłady w Treblince – lipiec 1942 – listopad 1943

łącznie prawie półtora miliona ofiar

Przebieg Akcji Reinhard. Aktion Erntefest, czyli Dożynki 3 – 4 listopada 1943 r.

Pociągi towarowe (100-150 osób w wagonie)

- Bocznicę kolejową z rampami wyładowniczymi - odbieranie bagażu i ubrań; mienie segregowane i wysyłane do Berlina
- Oddzielanie kobiet i dzieci od mężczyzn
- Pędzenie ofiar do łaźni – komory gazowe
- Duszący gazami spalinowymi wytwarzanymi przez czołgowe silniki Diesla (w Treblince, Bełżcu i Sobiborze)
- Początkowo ciała zakopywano w głębokich masowych dołach; od wiosny 1943 r. ciała palono na specjalnych rusztach na świeżym powietrzu

Zwieńczeniem Akcji Reinhard w GG było wymordowanie resztek ludności żydowskiej przebywającej jeszcze w obozach pracy na Lubelszczyźnie, m. in. w obozach na Majdanku, w Poniatowej, w Trawnikach, w Lublinie (ul. Lipowa) oraz w innych obozach w dystrykcie lubelskim. 3 listopada 1943 r. zginęło 17 tys. więźniów żydowskich.

ok. 42 tysięcy ofiar

Obóz Treblinka II

- Obóz zagłady, jeden z trzech działających w ramach tzw. Akcji Reinhardt
- Od 700 tys. do 900 tys. ofiar
- Okres działania od 22 lipca 1942 r. do listopada 1943 r.
- Ofiarami byli Żydzi z getta warszawskiego (niemal 300 tys.), Międzyrzecza, Częstochowy, Siedlec, Radomia, Łomży, Białegostoku, Grodna a także Niemiec, Czech, Austrii, Bułgarii, Grecji

Kamienie-nagrobki w Treblince. Na pierwszym planie kamień upamiętniający Warszawę, skąd pochodziła największa liczba ofiar.

18 sierpnia 1942 r. Bełżec -
oświadczenie byłego
Obersturmführera SS
Kurta Gersteina dotyczące
zagłady ludności
żydowskiej w Bełżcu,
złożone 4 maja 1945 r.

„Ok. godz. 7.00 przyjechał pociąg ze Lwowa: **45 wagonów z 6700 Żydami, z których 1450 było już martwych.** 200 Ukraińców odsunęło drzwi i bijąc skórzanymi kańczugami wypędzało Żydów z wagonów. Kolejne rozkazy przekazywano przez megafon: rozebrać się całkowicie, także protezy, okulary itp., oddać kosztowności, buty powiązać dokładnie.” Kobiety i dziewczęta skierowano do fryzjera, który dwoma-trzema ruchami nożyc ścinał włosy. „Następnie ruszyła procesja (...) **komory wypełniły się bardzo ciasno 700-800 osób na 25m kw., w 45 m³.**” W wyniku awarii silnik diesla zaczął pracować dopiero po 2 godzinach i 49 minutach (!). **Po 32 minutach nikt nie oddychał.** Ludzie z roboczego komando wynosili ciała – „dentyści” wyłamywali ze szczęk złote zęby i koronki (...). Ciała zrzucano do dołów „o wymiarach 100x20x12m”.

**Lipiec-sierpień 1942
Warszawa – Relacja
Marka Edelmana
nt. akcji wysiedleńczej
z getta warszawskiego
(fragm.) „Ostatnim
etapem przesiedlenia
jest śmierć!”
(Gustawa Jarecka)**

[Niemcy] dają każdemu ochotniczo zgłaszającemu się do wyjazdu 3 kg chleba i 1 kg marmolady. [...] tylu jest chętnych [...] że transporty, odchodzące teraz już 2 razy dziennie z liczbą 12 tysięcy, nie mogą ich pomieścić. [...]

W ciągu 10 dni wszyscy „ochotnicy”, internaty (dzieci Korczaka) i punkty uchodźców zostają zabrane i zaczynają się systematyczne „blokady” domów i ulic. [...]

Bo droga na Umschlag jest daleka. Plac „przesiedleńczy” – miejsce z którego odchodzą wagony – mieści się na samym skraju getta, na ulicy Stawki. [...]

Ludzi jest coraz więcej, niż wymaga tego czterodniowy nawet kontyngent, ludzie są na „zapas”. Po 4 – 5 dni czekają na załadowanie do wagonów. [...]

KL Auschwitz - Birkenau

Obecnie podaje się, że w latach 1940 – 1945 trafiło do KL Auschwitz około 1 300 000 osób, w tym 1 100 000 Żydów z całej Europy (ok. 300 000 Żydów polskich i 440 000 węgierskich).

Przeważająca część przywiezionych osób nie była rejestrowana. Byli to głównie Żydzi, których prosto z wagonów kierowano do komór gazowych. Przez cały okres istnienia obozu zarejestrowano jedynie 400 000 więźniów.

W dniach 17-21 stycznia 1945 r. z obozu w Auschwitz pod eskortą SS-manów wyprowadzono 57 tysięcy więźniów – tzw. marsz śmierci.

27 stycznia 1945 r. żołnierze Armii Czerwonej oswobodzili kilka tysięcy więźniów w obozie Auschwitz.

**Drzewo życia.
Pomnik Ofiar Holokaustu
w Budapeszcie**

Drzewo – wierzba płacząca z metalowymi gałązkami i listkami, na których wygrawerowano imiona Żydów węgierskich, zamordowanych w wyniku Holokaustu.

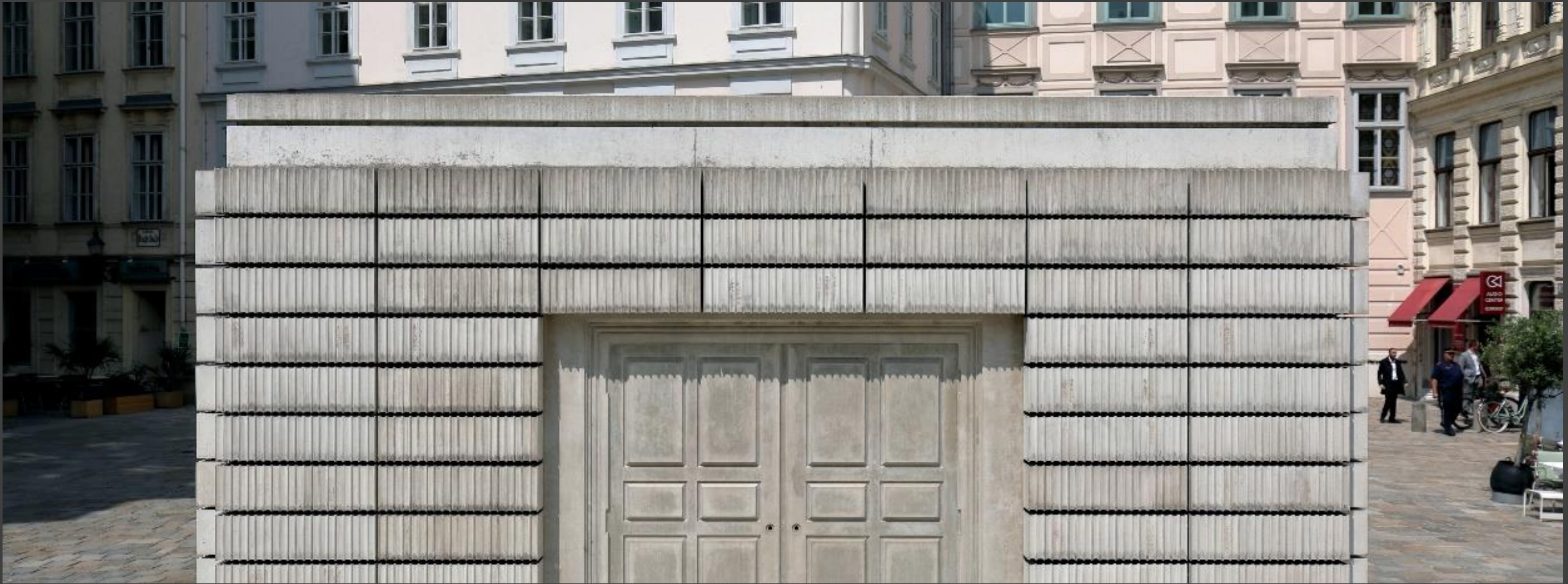
Pomnik ofiar Holokaustu w Budapeszcie

„Pamięci budapeszteńskich Żydów (ok. 13-15 tys.) rozstrzelanych nad brzegiem Dunaju przez strzałokrzyżowców, odsłonięty 17 kwietnia 2005 r.”

Pomnik Pomordowanych
Żydów Europy

Pomnik Ofiar Holokaustu w Berlinie
(2711 betonowych bloków-steli) odsłonięty 10 maja 2005 r.

Pomnik ofiar Holokaustu w Wiedniu

Pomnik austriackich ofiar Holokaustu (od 2000 r.) z motywem biblioteki, gdyż każde ludzkie życie to księga i opowieść. Symboliczne książki ludzkiego losu stoją w rzędach odwrócone - jednakowe tomy są anonimowe, bo nie komunikują swej treści tytułem na grzbiecie. Każdy tom ma symbolizować jedną z 65 tysięcy ofiar.

Kijów — Babi Jar —
pomnik Ofiar Dzieci

Od 29 IX do 3 X 1941 r. zamordowano 33 771 Żydów

Filmy o tematyce Zagłady

Lista Schindlera (1993), reż. S. Spielberg

Pianista (2002), reż. R. Polański

Dzieci Ireny Sendlerowej (2009), reż. J. K. Harrison

Chłopiec w pasiastej piżamie (2008), reż. Mark Herman

W ciemności (2011), reż. A. Holland

Biegnij, chłopcze, biegnij (2013), reż. P. Danuart

Syn Szawła (2015), reż. L. Nemes

Ostatni pociąg do Auschwitz (2006), reż. D. Vavrowa, J. Vilsmaier

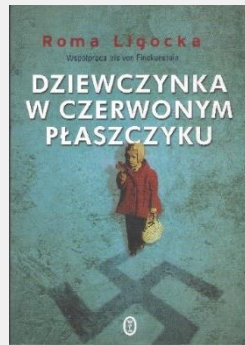
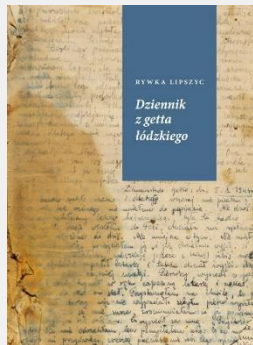
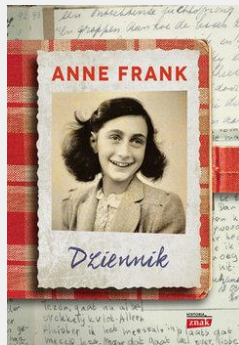
Arytmetyka diabła (1999), reż. D. Deitch

Lista Schindlera (1993),
rež. S. Spielberg

<https://youtu.be/1XafpLYHSoo>

Warto przeczytać

Anne Frank, *Dziennik* (przeczytaj fragment:

<http://cyfroteka.pl/ebooki/Dziennik-ebook/p0401955i040>)

Rywka Lipszyc, *Dziennik z łódzkiego getta*

Roma Ligocka, *Dziewczynka w czerwonym płaszczyku*

Krystyna Chiger, *Dziewczynka w zielonym sweterku*

Morris Heather, *Tatuażysta z Auschwitz*

Morris Heather, *Podróż Cilki*

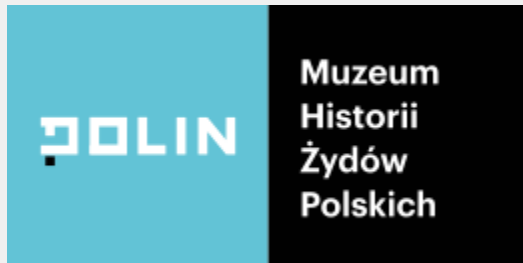
Hanna Krall, *Zdążyć przed Panem Bogiem*

Halina Birenbaum, *Nadzieja umiera ostatnia*

Zoe Waxman, *Kobiety Holocaustu*

Odwiedź strony

<https://www.polin.pl/pl>

<http://www.auschwitz.org/>

<https://weremember.worldjewishcongress.org/>

[76.auschwitz.org](https://www.gov.pl/web/ue/miedzynarodowy-dzien-pamieci-o-ofiarach-holokaustu2)

<https://www.gov.pl/web/ue/miedzynarodowy-dzien-pamieci-o-ofiarach-holokaustu2>

<https://www.unesco.pl/article/1/miedzynarodowy-dzien-pamieci-o-ofiarach-holokaustu/>

<http://shalom.org.pl/miedzynarodowy-dzien-pamieci-o-ofiarach-holokaustu/>

Bibliografia

Wybór źródeł do nauczania o Zagładzie Żydów na okupowanych ziemiach polskich, Warszawa 2010

<http://shalom.org.pl/miedzynarodowy-dzien-pamieci-o-ofiarach-holokaustu/>

http://auschwitz.org/gfx/auschwitz/userfiles/auschwitz/edukacja/zrozumiec_holokaust-ksiazka_pomocnicza.pdf

<http://www.auschwitz.org/strona-glowna-76/>

<https://www.youtube.com/watch?v=j1VL-y9JHul&t=89s>